

A HAGYOMÁNY SZOLGÁLATÁBAN

Vázlat az újkígyósi „Ipolyi Arnold Népfőiskola” Kulturális Egyesület megalakulásáról és működéséről.

Újkígyós mintegy hatezer lelket számláló nagyközség Békés megyében. Szlovák és román nemzetiségi közegben az egyetlen hagyományosan magyar település a vidéken. Népe a XIX. század elején települt ide, a békési tájra a szegedi kirajzások legészakibb csoportjaként. Magával hozta a „szögedi nemzet” régies, őző beszédét, középkorias mentalitását, gondolkodását és a katolikus hitet. Néprajzi sajátosságait hosszú ideig megőrizte, mivel egészen századunk 40-es éveiiig házassági kapcsolataiban szigorú endogámia érvényesült. A községen kívüli párválasztásban, csak a szintén szegedi kirajzásból származó közeli, de már Csanád vármegyéhez tartozó Csanádapáca jöhetett szóba.

A falu népi kultúrája a legkiválóbb kutatókat vonzotta Újkígyósra. Gyűjtött itt a múlt században *Kálmány Lajos*, bár nem gyűjtőként, de minden valószínűség szerint megfordult itt *Ipolyi Arnold* is. Századunk közepén pedig hosszú évekig tartó és jórészt publikált kutatómunkát végzett *Bálint Sándor*. A teljesség igénye nélkül meg kell még említenünk *Györgyösy Rudolf*, *Lócskay József*, *Implom József* és *Krupa András* nevét is.

Újkígyóson egészen 1950-ig igen jelentős egyesületi élet folyt. Az 1860-as években a keleti magyarokat, elsősorban a moldvai csángókat támogató Szent László Társulat helyi csoportja működött a római katolikus plébános Léhner Mihály szervezésében. A két világháború közötti időben a KALOT és a KALÁSZ igen nagy létszámmal és nagy szervezőerővel tevékenykedett a községben, egészen a két szervezet erőszakos felszámolásáig.

A négy évtizedes kényszerszünet után, egy, a hagyományokat, nemzeti értékeket középpontba állító egyesület megszervezése már az 1989-ben fölmerült. Újkígyósra és a környékbeli városokba, Békéscsabára és Gyulára került néhány olyan fiatal értelmiségi, akik az egyetemi, főiskolai évek alatt kapcsolatba kerültek félig meddig illegálisan működő szabadművelődési szervezetekkel, népfőiskolákkal. Már ebben az időben jól látszott, hogy a Hazafias Népfőiskola keretein belül működő TIT szervezeti formája nem alkalmas az elképzelések megvalósításához.

1990 után megnyílt a lehetősége annak, hogy önálló egyesület jöjjön létre. 1991 nyarán tartotta alakuló ülését az a csoport, amelyik egy esztendővel később „Ipolyi Arnold Népfőiskola” Kulturális Egyesületként kezdte meg tevékenységét. Névadóul a széles műveltségű, művészettörténettel és néprajzzal is foglalkozó váradi püspököt választották, kinek jelen bemutatkozónkhoz is mottóul választott gondolata az egyesület alapprogramját is meghatározza. A névválasztásban szerepet játszott az is, hogy egyházilag Újkígyós a legutóbbi időkig a Nagyváradi Egyházmegyéhez tartozott. Az egyesület alapszabályában célként a hagyományos paraszti műveltség kutatása és bemutatása, pedagógiai adaptációja, valamint az elmúlt évtizedek alatt a közoktatásból kiszorult, az egészséges nemzettudat fejlődéséhez elengedhetetlen magyarságtudomány, ezen belül a történelem, régészet, művészettörténet néprajz és honismeret is helyet kapott.

Mindezek megvalósítására a következő szervezési formák között történt kísérlet:

1. Előadások, sorozatok szervezése.
2. Állandó és időszakos kiállítások rendezése.
3. Kiadványok gondozása és terjesztése.

4. Népfőiskolai hétvégék, tanácskozások, táborok szervezése.

Annak érzékeltetésére, hogy miként is működik az immár több, mint negyedszázados szervezetünk álljon itt egyetlen esztendő bővebb keresztmetszete. Egyre egyértelműbbé válik, korunk talán legnagyobb veszedelem a kultúravesztés, melynek nyomán a szellemi javaitól és így mentális egészségétől is megfosztott ember, tudományos műszóval élve egzisztenciális vákuumba kerül. Hitünk szerint mindezek ellensúlyozására sok, sok népfőiskolai alkalomra, találkozóra, szakmai és baráti beszélgetésre volna szükség. Újkígyóson elindultunk egy úton, egy olyan úton, amelyet ha végig tudunk járni, talán elkerülhetjük, hogy mi is az emberiség által vezetett veszteséglistán szerepeljünk...

Az Ipolyi Arnold Népfőiskola előadói Vakler Anna népzene - népi ének szakos egyetemi tanár és dr. Németh István MTA Zenetudományi Intézet munkatársa meglátogatta kiállításainkat is.

Az Ipolyi Arnold Népfőiskola Kulturális Egyesület alapprogramja tudós névadónk, Ipolyi Arnold gondolatainak jegyében fogalmazódott meg: „Az a nemzet, amelyik emlékeit veszni hagyja, az a saját síremlékét készíti és az vesztesége az egész emberiségnek.” A nemzeti és gazdasági, gazdálkodási hagyományok és a kulturális örökség megőrzése mellett, az Egyesület munkájában nagy hangsúlyt kap a helyes magyarságtudat térben is széles körű erősítése, mint ahogyan ez a Békés Megyei Bíróság Pk. 60.009/1993/10 számú, az Ipolyi Arnold Népfőiskolára vonatkozó végzésének kiegészítő részéből kiderül:

„A Békés Megyei Bíróság (...) megállapítja, hogy az Ipolyi Arnold Népfőiskola a hazai és határokon túli magyarság érdekében fejt ki közcélú tevékenységét, a kulturális elszigeteltség és megosztottság leküzdése érdekében.”

Együtműködési megállapodás a Romániai Magyar Népművészek Szövetségével: 2011. március 05-én a Romániai Magyar Népművészek Szövetsége és az Ipolyi Arnold Népfőiskola Kulturális Egyesület együtműködési megállapodást kötött. A dokumentumot Újkígyóson írta alá Szatmári Ferenc a Romániai Magyar Népművészek Szövetsége elnöke és Harangozó Imre az Ipolyi Arnold Népfőiskola elnöke. A megállapodás szerint a Felek a kölcsönös előnyökön nyugvó együtműködés alapján a hagyományos népi műveltség értékeit, élő népművészeti örökségünket, valamint szellemi és tárgyi hagyatékunkat a maguk eszközeivel, a korábbiaknál szorosabban együtműködve törekszenek ismertté tenni és széles körben népszerűsíteni. Tevékenységükkel hozzá kívánnak járulni az érték és tudásalapú társadalom kiteljesedéséhez, ezzel is erősítve a magyarság, mint közösség belső kohézióját, összetartozás-tudatát, műveltségét és tudását.

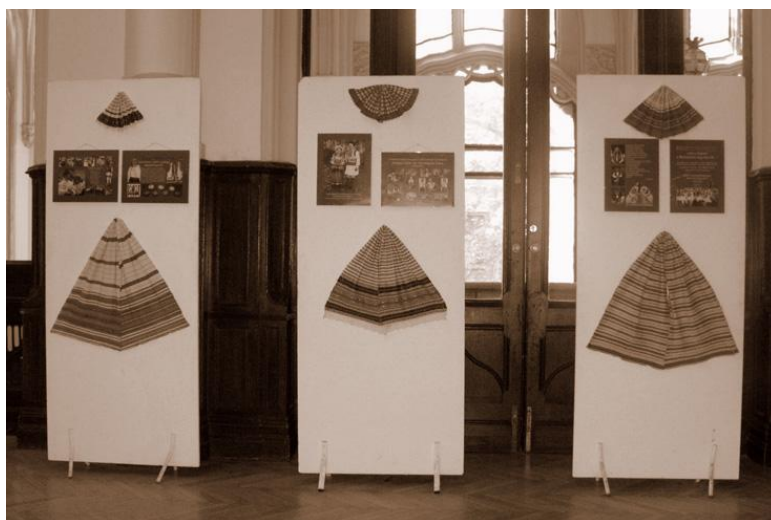
Szatmári Ferenc, Halász Péter, Tifán Irén és Harangozó Imre az együtműködési megállapodás aláírása után.

Száz esztendeje született Lakatos Demeter csángó-magyar költő: 2011-ben emlékeztünk meg Lakatos Demeter (*Szabófalva, 1911. november 9. – Szabófalva, 1974. augusztus 21.*) csángó költő, az északi csángó nyelvjárás egyetlen szépirodalmi megörökítőjének 100. születésnapjáról. A Bárka c. irodalmi folyóirat márciusi számában Egyesületünk kezdeményezésére és közreműködésével színvonalas összeállítás jelent meg Lakatos Demeter munkásságáról, költészetének jelentőségéről. Ennek kapcsán 2011. április 15-én az Újkígyósi Városháza Tanácskozó Termében a Bárka Folyóirat szerkesztőségével, Újkígyós Város Önkormányzatával, a Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtárral és az Újkígyósért Közalapítvánnyal közös költészet napi irodalmi estet rendeztünk, mely egyben a Bárka irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat márciusi számának Lakatos Demeter emléke előtt tisztelgő hivatalos bemutatója is volt. A program házigazdája Harangozó Imre volt. Meghívott vendégként szerepelt Elek Tibor irodalomtörténész, a Bárka főszerkesztője, Farkas Wellmann Éva költő, Iancu Laura költő, valamint Kiss László író, a Bárka szerkesztője is. Közreműködött Gulykás János és Zelenyánszki György népzeneész. A programot követően a résztvevők Harangozó Imre tárlatvezetésével megtekintették az Ipolyi Arnold Népfőiskola Kulturális Egyesület kiállításait is.

Kiss László, Elek Tibor, Farkas Wellmann Éva és Iancu Laura a Bárka c. folyóirat Lakatos Demeter emlékszámának bemutatóján.

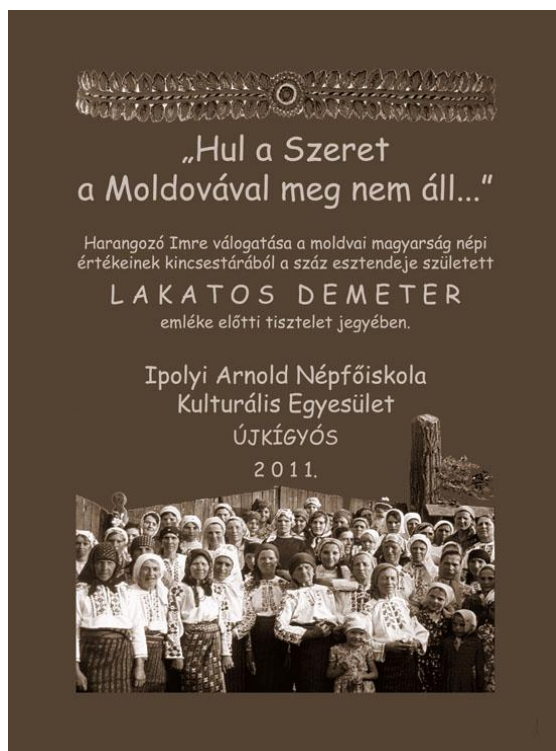
2011. május 6-án a Budai Várban, a Magyar Kultúra Alapítvány Szentháromság téri székházában a Magyar Népfőiskolai Collegium és a Lakatos Demeter Egyesület szervezésében Lakatos Demeter emlékestet tartottak. A program kísérőrendezvényeként válogatást tekinthették meg a résztvevők egy az Ipolyi Arnold Népfőiskola csángók népművészetét, kultúráját és az Egyesület csángókhöz kapcsolódó kiadványait bemutató kiállítási anyagát. A kiállítást Dr. Koncz Gábor a Magyar Kultúra Alapítvány igazgatója nyitotta meg.

A moldvai csángók népművészetét, kultúráját és az Egyesület csángókhöz kapcsolódó kiadványait bemutató kiállítás részlete a Magyar Kultúra Alapítvány budavári székházában.

Ugyancsak Egyesületünk kezdeményezésére emlékezett meg a Kaposvárott megjelenő Búvópatak c. irodalmi folyóirat novemberi száma is Lakatos Demeter életéről, költészetéről Harangozó Imre írásának közzétételével.

A Lakatos Demeterrel kapcsolatos 2011-es megemlékezéseinket lezárva november 26-án helyezük el a Be van az életem zárva, Móduvának ládjába... című, a moldvai csángómagyar népművészet világát bemutató állandó kiállításunk anyagába Lakatos Demeter eredeti vers-kéziratát is.

A XVII. Partiumi Honismereti Konferencia résztvevői Újkígyóson: A nagyváradi székhelyű Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság XVII. alkalommal rendezte meg a Partiumi Honismereti Konferenciát. A tanácskozás helyszíne ezúttal Mezőhegyes volt. Augusztus 28-án a tanácskozás résztvevői meglátogatták az Ipolyi Arnold Népfőiskola Kulturális Egyesület kiállításait, meghallgatták Harangozó Imre kiállításokhoz kapcsolódó előadását, majd megkoszorúzták Domokos Pál Péter emléktábláját, ahol Halász Péter Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus nyugalmazott főtanácsosa és Dukrét Géza a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság elnöke mondott emlékező szavakat.

Bálint Sándor és Újkígyós: Az Ipolyi Arnold Népfőiskola Kulturális Egyesület kezdeményezésére, a Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtárral valamint Újkígyós Város Önkormányzatával együttműködve valósult meg október 23-án a „Bálint Sándor és Újkígyós” című tudományos konferenciánk. A program helyszíne az Újkígyósi Városháza tanácskozóterme, levezető elnöke pedig Dr. Jároli József levéltáros volt. Meghallgathatták a résztvevők Surján László kereszténydemokrata politikus, európai parlamenti képviselő: Bálint Sándor a kereszténydemokrata; Dr. Juhász Antal nyugalmazott egyetemi tanár, néprajzkutató: Szegedi kirajzások; Dr. Szabó Ferenc történész, nyugalmazott múzeumigazgató: Bálint Sándor az egyetemen; Dr. Zombori István történész, nyugalmazott múzeumigazgató: Bálint Sándor város- és művelődéstörténész; valamint Harangozó Imre tanár, néprajzkutató: Bálint Sándor és újkígyós kapcsolata című előadását. Az előadások Szebellédi Zoltán Újkígyós polgármesterének zárszavával értek véget. Ezt követően Szigeti Antal békéscsabai plébános, az Ipolyi Arnold Népfőiskola elnökségének tagja az Egyesület székházának falán felszentelte Bálint Sándor emléktábláját.

*A „Bálint Sándor és Újkígyós” című tudományos konferenciánk előadói:
Zombori István, Juhász Antal, Harangozó Imre, Surján László és Szabó Ferenc*

Tudományos tanácskozás Áchim L. András centenáriuma:

Számos szervezet együttműködésének köszönhetően valósul meg november 26-án az Áchim L. András centenárium országos programjának zárásaként az a regionális tudományos ülés melynek házigazdája Ipolyi Arnold Népfőiskola. A gazdag program Szebellédi Zoltán Újkígyós Város polgármesterének megnyitójával indul. Ezután az előadások következnek: Dr. Tóth Albert az Alföldkutatásért Alapítvány elnöke: Alföldi Számadás 2011. Jeles személyiségeinkben élő örökségünk; Hornokné Dr. Uhrin Erzsébet főiskolai tanár: Áchim a fiatalok szemében; Andó György néprajzkutató: Áchim példaképünk?!; Dr. Krupa András etnográfus: Áchim kapcsolatai a folklórban; Dr. Simon Mihály főjegyző: Áchim, mint képviselő; Dr. Szabó Ferenc történész, nyugalmazott múzeumigazgató: Áchim hatása a birtokos parasztságra; Hrivnák Mihály publicista: Áchim és a szlovákok 1945-től napjainkig; Molnár M. Eszter az Áchim L. András Emlékbizottság elnöke: Az Áchim-kutatás múltja, jelene és jövője; Harangozó Imre tanár, néprajzkutató: Újkígyós paraszttársadalma Áchim korában; Szincskó György nyugalmazott tanár: Tótkomlói emlékek Áchimről; Szász Ilona tanár, szerkesztő-író: Áchim emléktörédek a csabai hagyományból; Patai János tanár, helytörténész: A fiatal Áchim és Gerendás; Nyáriné Szilávik Mária tanár: Emlékek az Áchim és Rajtár családról; Hankó András helytörténész: Áchim temetése.

*Szebellédi Zoltán Újkígyós polgármesterének megnyitója az Áchim L. András centenáriuma
rendezett tudományos tanácskozáson*

Kiadványok: Egyesületünk ebben az esztendőben segítette két fontos, részben az Ipolyi Arnold Népfőiskola Kulturális Egyesület archívumára támaszkodó kiadvány megjelenését is: Hogy megmutattál mindent, ami szép... Húsz éves az újkígyósi Szent Erzsébet Szeretetotthon című kötet, valamint az Örök emlékezetül című újkígyósi gyermekek számára írt helytörténeti, honismereti oktatási segédanyag.

Előkészület alatt áll két saját kiadványunk is. a „Bálint Sándor és Újkígyós” című tudományos konferenciánk elhangzott előadásainak, valamint Bálint Sándor 1960-ban megjelent Adatok Újkígyós népeletéhez című –mára már gyakorlatilag hozzáférhetetlen– írásának együttes kiadása, valamint az 1992-ben megjelent „Anyám, anyám, szép Szűz Máryám...” című kis könyvecskénk amely 50 körüli moldvai magyar archaikus imádságot és ráolvasó szöveget, valamint néhány a témához tartozó narratívát tartalmaz. Tudomásunk szerint ez volt az első, tematikusan a moldvai csángók archaikus imádságait bemutatni kívánó önálló kiadvány. A kis kötethez Lükő Gábor írt előszót és fordított le egy hallatlanul fontos, addig magyar nyelven hozzáférhetetlen román párhuzamot.

Szellemi védőhálót sző a Szögedi Nemzet: Az Ipolyi Arnold Népfőiskola az előkészítés fázisában is támogatta, tapasztalataival segítette azt a kezdeményezést, amely a program elindítóinak tervei szerint szorosabb együttműködést, egyfajta szellemi védőhálót kíván kiépíteni a szegedi kirajzásból való települések, Bálint Sándor szóhasználatával élve a Szögedi Nemzet jelenleg három ország területén élő népe fölé. Október elsején Harangozó Imre elnök Újkígyós és az Ipolyi Arnold Népfőiskola képviselőjeként részt vett a szegedi Ötágú Síp Kulturális Egyesület által a Szeged-alsóvárosi ferences kolostorban megszervezett találkozón, amelyen a nagy szegedi kirajzás mai lakóit, a leszármazottak képviselőit látta vendégül.

Műemléktúra és találkozás Andrásfalvy Bertalannal: 2011. augusztus 12-e és 14-e között az Újkígyósi Keresztény Ifjúságért Alapítvánnyal és az Újkígyósért Közalapítvánnyal közösen szerveztük honismereti túrát újkígyósi fiatalok számára. Az út során épített és szellemi örökségünkkel ismerkedhettek a résztvevő fiatalok. A szervezők felkérésére Hosszúhetényben nagy sikerű előadást tartott csoportunknak az ebben az esztendőben 80. születésnapját ünneplő Andrásfalvy Bertalan néprajztudós, egyetemi tanár, politikus. Az út résztvevői: Balogh Melinda, Bozó Éva, Forgács Lszló, Harangozó Imre ifj., Harangozó Katalin, Horváth Éva, Horváth István, Horváth Kitti, Mancz Fatime, Nagy Boglárka, Süle József és Viczián Pál voltak. Felnőtt kísérő pedig Harangozó Imre, Turovszki Krisztián és Nagy Balázs volt.

2011. augusztus 12-e és 14-e közötti honismereti túra résztvevői

Tudományos kutatás, archiválás, megemlékezés: Az Ipolyi Arnold Népfőiskola elmúlt két évtizedének történetét Szűcs Janka az SZTE magyar-néprajz szakos hallgatója az Újkígyósert Közalapítvány Léhner Mihály Ösztöndíjára készített pályamunka keretei között tudományos igénnyel dolgozza föl. A pályamunka gerincét önálló kutatás mellett az Ipolyi Arnold Népfőiskola archivált anyaga biztosítja. A munka lezárására 2011. november 30-ig kerül sor. A dolgozat egy példánya az Ipolyi Arnold Népfőiskola archívumába, egy pedig az Újkígyósi Városi Könyvtárba kerül.

Csuzi Enikő papírrestaurátor befejezte a végső pusztulás szélén álló –újkígyóson gyűjtött– vallásos ponyvanyomtatványok állagmegőrzési munkálatait. A gyűjtemény további részeinek hasonló állagmegóvó, konzerváló kezelése az anyagi lehetőségeink szabta határok között a későbbiekben folytatódhat. A szép és néprajzi szempontból rendkívül értékes anyag tudományos értékelése, feldolgozása a jövő feladata. Terveink szerint a gyűjtemény legérdekesebb, legszebb darabjait a kiállításunkon fogjuk bemutatni.

Ugyancsak Újkígyósi Keresztény Ifjúságért Alapítvánnyal közös program keretében október 9-én maroknyi újkígyósi fiatallal ellátogattunk a hagyományos feketetői vásárba, ami a Bihar hegység és Kalotaszeg egyik legjelentősebb hagyományos eseménye. Ezen az úton fölkerestük és megkoszorúztuk a nagyváradi Székesegyházban névadónk, Ipolyi Arnold tudós váradi püspök síremlékét.

Névadónk, Ipolyi Arnold váradi püspök síremlékénél a nagyváradi Székesegyházban.